

ОСВІТНЯ НЕРІВНІСТЬ ТА НАВЧАЛЬНІ ВТРАТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Джурило Аліна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна

 dzhurylo.ap@gmail.com

З перших днів пандемії COVID-19 експерти зі всього світу були стурбовані, що примусове дистанційне навчання призведе до масових втрат у навчанні серед учнів. Широко відомо, що навчання у школі зменшує соціально-економічну нерівність в успішності, оскільки час навчання в школах, як правило, є більш сприятливим для дітей із сімей з нижчим рівнем доходу та соціально-економічним походженням. Втрата можливості спілкуватися з однолітками з різним соціально-економічним походженням може ще більше обмежити можливості для навчання, особливо для дітей з неблагополучних сімей.

Під час фізичного закриття шкіл домашні ресурси та залучення батьків до шкільної рутини мають велике значення для успішного навчання учнів. Однак ці переваги недоступні однаковою мірою для всіх дітей.

Європейські країни суттєво відрізняються за часткою дітей, яким не вистачає важливих ресурсів для дистанційного навчання. В Італії, Болгарії, Франції, Хорватії, Німеччині, Кіпрі та Чехії відносно багато учнів не мають важливих ресурсів для дистанційного навчання, а у Фінляндії, Норвегії, Данії, Швеції, Австрії, Литві та Ірландії це стосується відносно небагатьох.

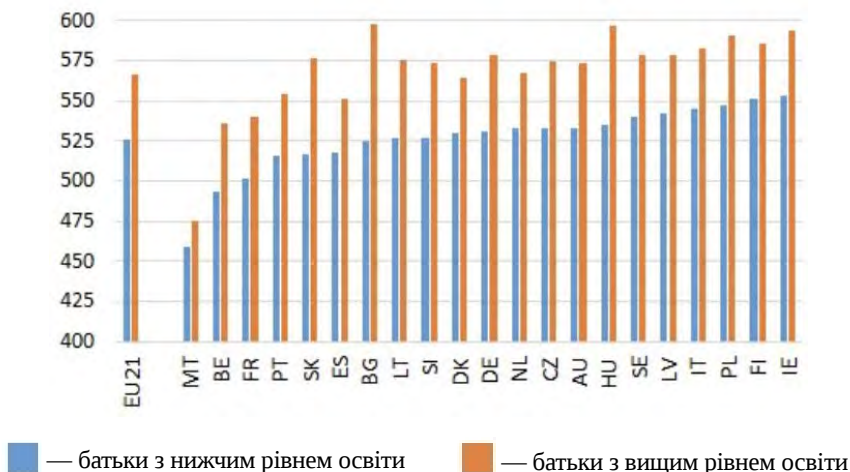
У половині з 21 європейських країн учні 4-х класів з нижчих соціально-економічних верств населення мають у кращому випадку вдвічі менші шанси отримати доступ до інтернету, ніж їхні більш забезпечені однолітки.

У більшості європейських країн таким учням частіше бракує можливостей для читання та тихої кімнати. Окрім того, підтримка батьків під час закриття школи може відрізнитися залежно від соціально-економічного походження.

У середньому, діти, яким бракує ресурсів та підтримки, і до кризи мали нижчу успішність. Цілком ймовірно, що вони втратили ще більше під час закриття шкіл через COVID-19. Усе це призвело до посилення загальноєвропейської освітньої нерівності.

Загально визнано, що відмінності у домашньому середовищі та батьківській підтримці є важливими для пояснення низької шкільної успішності дітей з неблагополучних сімей. Діти молодшого віку є найбільш вразливими, оскільки вони більше залежать від батьківської підтримки і можуть мати менше шансів адаптуватися, якщо їм бракує домашніх ресурсів, ніж старші діти.

На основі даних дослідження «Прогрес у міжнародному дослідженні читацької грамотності» (PIRLS, 2016) про 21 європейську країну, що взяли участь в опитуванні, виявлено відмінності в навчальних досягненнях учнів 4-х класів, батьки яких мають вищу та менш освічених батьків (Рис. 1.) (EU, 2020).

Шкала успішності читання PIRLS має центральну точку в 500 балів. У Болгарії, Угорщині та Словаччині розрив в освіті батьків становить 60 балів і більше, що свідчить про те, що рівень успішності дітей з неблагополучних сімей більш ніж на 10% нижчий, ніж у їхніх благополучних однолітків у цих країнах. Найменший освітній розрив спостерігається в Естонії, Данії, Фінляндії, Нідерландах, Фінляндії та Мальті. Дослідження загалом сходяться на думці, що ця освітня нерівність зумовлена, головним чином, нерівними можливостями.

Доведено, що довші літні канікули можуть значно посилити освітню нерівність. Це узгоджується з більш загальним висновком про те, що чим коротший час навчання в школі, тим більша соціально-економічна нерівність в освітніх досягненнях. Дані дослідження PIRLS свідчать про те, що скорочення навчання на 8 тижнів збільшує розрив в успішності на 2,6 бали. Хоча це і крихітна цифра порівняно з середнім балом успішності, що становить понад 500 балів, однак, виражений у відсотках від наявного розриву в успішності, він являє собою значне збільшення освітньої нерівності на 5%, пов'язане із закриттям шкіл через COVID-19.

Закриття шкіл та перехід на дистанційну форму навчання можливе лише за наявності необхідних гаджетів та доступу до інтернету. Проте дані свідчать, що 9% учнів 4-х класів з 21 країни ЄС не мають доступу до всесвітньої мережі.

Відсутність тихого місця для навчання під час карантину, коли вся або більша частина сім'ї перебуває вдома, також може перешкоджати подальшому навчанню. Зага-

лом 25% дітей молодшого віку в 21 європейській країні не мають можливості навчатися в спокійному навчальному середовищі — від 9% у Данії до 49% в Італії.

Відсутність придатних для дітей можливостей читання, також було визначено як важливий фактор, що пояснює прогалини в освітніх досягненнях. Коли школи відкриті, вони можуть компенсувати такі недоліки хоча б до певної міри. За даними PIRLS, від 57% (Бельгія) до 99% (Латвія) дітей мають доступ до шкільної бібліотеки в країнах-учасниках дослідження. Проте під час закриття шкіл від 2% (Фінляндія) до 17% (Болгарія) 10-річних дітей мають менше 26 дитячих книжок для читання і не мають доступу до читання за допомогою цифрових пристроїв. Водночас саме діти з неблагополучних сімей мають менше можливостей для читання. Під час карантину не більше 6% учнів з благополучних сімей не мають доступу до матеріалів для читання. Натомість у 16 з 21 досліджуваної країни щонайменше 10–24% дітей з неблагополучних сімей не мають доступу до відповідних матеріалів для читання.

Варто також зазначити, що для матеріально незабезпечених дітей школа є основним джерелом щоденного харчування. Тому закриття школи може призвести до втрати основного джерела щоденного харчування. Хоча поточних даних недостатньо для того, щоб дослідити цю проблему глибше, але цілком ймовірно, що ймовірно, що голод і відсутність адекватного харчування мали значний вплив на здатність до навчання бідних дітей під час закриття шкіл.

Щоб підтримати сучасних дітей у подоланні навчальних втрат, пов'язаних з COVID-19 у майбутньому, необхідна ефективна політична підтримка. По-перше, закриття шкіл має бути одним із останніх заходів, до яких вдаються уряди під час пандемії. Проте школи та вчителі мають бути готовими до можливих локдаунів у майбутньому, під час яких освітня політика має бути спрямована на найбільш вразливих учнів, щоб зменшити найгірші наслідки нерівності в освіті внаслідок домашнього навчання. Найбільше уваги потрібно приділяти тому, щоб допомогти дітям надолужити згаяне після повернення до школи, наприклад, пропонуючи додаткове навчання. Адаптація освітніх систем до потреб усіх учнів шляхом скорочення раннього прогнозування, друкорічництва та жорстких траєкторій початкової та середньої освіти з одночасним збільшенням обсягів дошкільної освіти та фінансування шкіл з більшим набором учнів з неблагополучних верств населення є плідною довгостроковою стратегією. Для подолання нерівномірних втрат у навчанні, які вже відбулися, необхідно ретельно відстежувати прогрес дітей у школах і реагувати на нього залежно від результатів моніторингу.

Використані джерела

European Commission (2020). Educational inequalities in Europe and physical school closures during Covid-19.